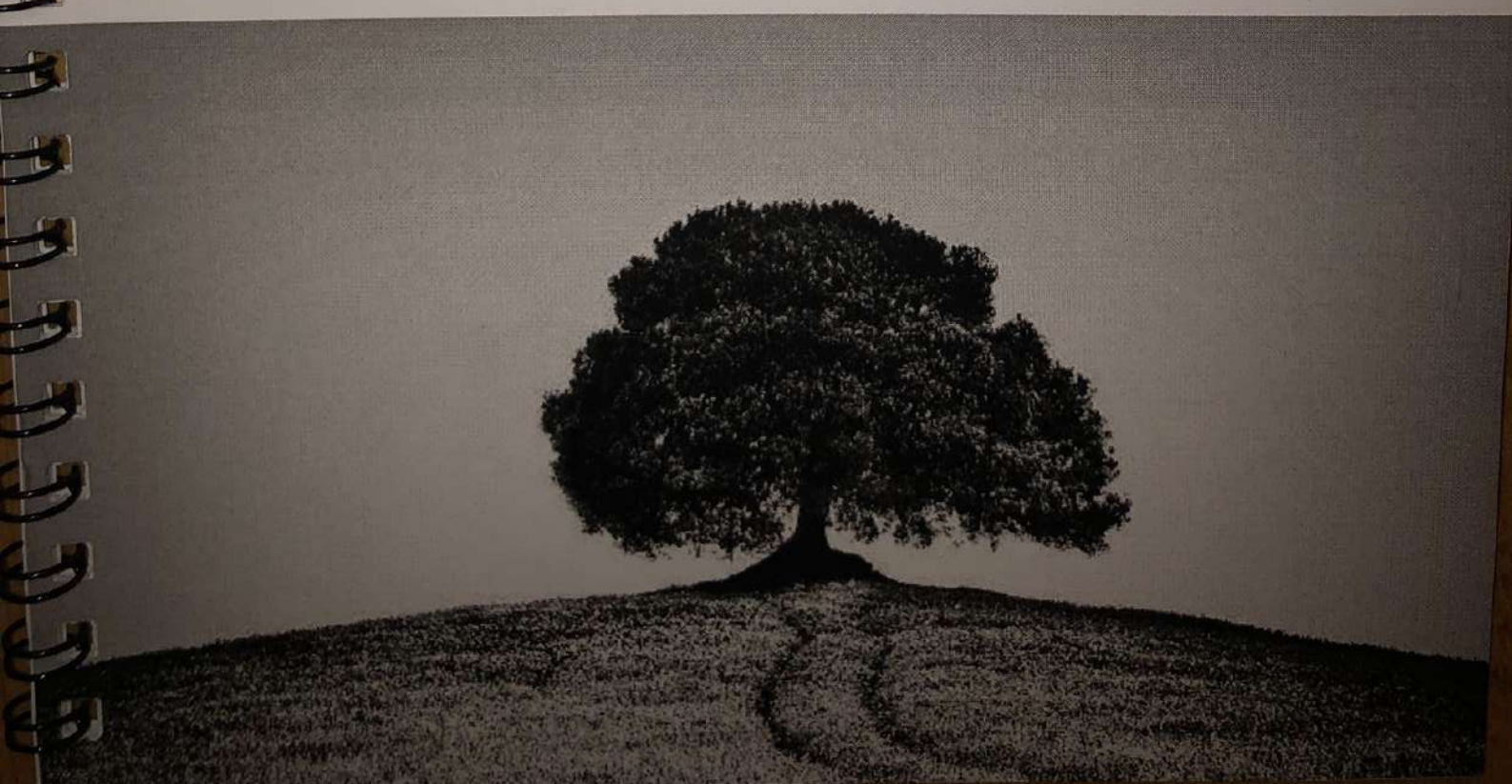

TALÁLKOZÁSOK

KONFERENCIA A MAGYAR MŰHELYBEN

2016. november 18–19.

Eötvös József Collegium

PROGRAM

2016. november 18. – péntek

- 9:00-9:15 **Megnyitó – Laczkó Krisztina**
- 9:15-10:15 **Plenáris előadás – Tolcsvai Nagy Gábor: Miért legyen funkcionális a nyelvtan?**
- 10:30-13:00 **Nyelvtudomány és alkalmazási lehetőségei – szekcióvezető: Borbély Anna**
- 10:30-11:00 **Szabó Gergely:** A nyelvi helyzetekről alkotott narratívák és önértelmezési stratégiák találkozása amerikai magyarokkal végzett interjúkban
- 11:00-11:30 **Lakatos Aliz:** Kétnyelvűség és nyelvi érintkezések a romániai magyar középiskolai anyanyelvi nevelésben
- 11:30-12:00 **Kosza Nikolett:** Egy tiszántúli város nyelvjárásának összehasonlító vizsgálata és attitűdjének változása a generációk tükrében
- 12:00-12:30 **Havasi Zsuzsanna:** „Boszorkány jelenségei edgyütt” – Házaspárok elleni boszorkányperek szociopragmatikai vizsgálata
- 12:30-13:00 **Kaba Ariel:** „Shamefur Dispray” – Az elképzelt szamuráj nyelve kultúra- és médiumközi perspektívában
- 13:00-14:00 **Ebédszünet**
- 14:00-16:30 **Leíró nyelvészet és funkcionalitás – szekcióvezető: Imrényi András**
- 14:00-14:30 **Haraszi Rajmund:** Skandináv praktika a nyelvhasználatban – A rövid igeformák kialakulása a norvég nyelvben
- 14:30-15:00 **Bass Judit:** „Ezen besírtam! :D” A *be* igekötő kognitív szemantikai vizsgálata
- 15:00-15:30 **Ballagó Júlia:** Társas-személyközi viszonyok alakítása az egyetemi tanórákon
- 15:30-16:00 **Fazekas Boglárka:** „Apuka, tudom, hogy ezt most én mondom!” Metapragmatikai jelzések a *L'art pour l'art* társulat Besenyő család-jeleneteiben
- 16:00-16:30 **Sitkei Dóra:** Az ugratásról
- 16:50-19:20 **Filológiai kalandozások – szekcióvezető: Kiss Farkas Gábor**
- 16:50-17:20 **Cser Nóra:** A XIX. századi jövőábrázolások helye az irodalomtörténetben
- 17:20-17:50 **Beszkid Judit:** Orpheus, az elbeszélő hős
- 17:50-18:20 **Kovács Péter:** Cedrus ex Lybano – A Szent Imre legenda egy hasonlatának nyomában

Ennek eredményei szerint a jelenlegi vizsgálatot kognitív elméleti keretben végzem (TOLCSVAI NAGY 2013 a, b), figyelembe véve Ladányi Mária feltételezéseit (LADÁNYI 2004) és Szili Katalin korpuszvizsgálatának eredményeit (SZILI 2005). Ladányi szerint a *be* igekötös neologizmusok két csoportba sorolhatók aszerint, hogy követik-e a nyelvi rendszer szabályait. Feltételezése szerint mindkét csoport tagjai besorolhatók a produktív mintára jellemző három, általa megalkotott kategória, az irányjelentés, a telítettség és a teljesség kategóriája alá, azonban a nyelvi rendszer szabályaitól eltérő alakok esetében a kategóriák minden esetben valamilyen állapotra értelmezendők, s esetükben az igekötő jelentésszerkezetében változik az irányjelentés és az akciómínőségek viszonya. Szili szerint azokban a *be* igekötös alakokban, amelyek jelentésszerkezetében a begyakorlott irányjelentés dominál, a trajektor, a határozó, s a kettő közötti, a trajektor által bejárt meghatározott mozgáspálya hármas egysége teljes, míg grammatikalizálódott igekötő esetén ez az egység hiányos, tehát az igekötő szintaktikai szerkezete megváltozik.

Vizsgálatom két módszer alkalmazásából tevődik össze. Része egyfelől a néhány kiválasztott igével végzett korpuszvizsgálat, másfelől egy budapesti egyetemistákkal végzett kérdőíves felmérés, amellyel a vizsgált alakok jelentésszerkezetének feltérképezésére teszek kísérletet. A korpuszvizsgálat alapja az MNSz2 állományából származó adatokból és internetes gyűjtésekből összeállított kisebb korpusz, módszere a Szili által alkalmazott szintaktikai elemzésen alapul. A kérdőíves felmérés egyben módszertani kísérlet is, célja a minél pontosabb jelentésmeghatározás lehetőségeinek felmérése.

Hivatkozott irodalom:

- LADÁNYI MÁRIA 2004. Rendszer – norma – nyelvhasználat: Igekötös neologizmusok „helyi értéke”. In: BÖKY LÁSZLÓ (szerk.): *Nyelvleírás és nyelvművelés, nyelvhasználat, stilsztika. (A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei VI.)*. Szegedi Tudományegyetem Általános Nyelvészeti Tanszék, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 97–118.
- SZILI KATALIN 2005. A *be* igekötő jelentésváltozásai I. *Magyar Nyelvőr*, 129: 151–64.
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2013a. *Bevezetés a kognitív nyelvészetbe*. Osiris, Budapest, 178–9, 267–75.
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2013b. Az ige + igekötő szerkezet szemantikája. *Nyelvtudományi Közlemények*, 109: 187–277.

15:00-15:30 Ballagó Júlia (ELTE EJC)

Társas-személyközi viszonyok alakítása az egyetemi tanórákon

Előadásomban azt vizsgálom, hogy az egyetemi oktató és hallgató közötti diskurzusokban milyen dinamikus folyamatok, illetve diszkurzív stratégiák mentén konstruálódnak meg a társas-személyközi viszonyok. Ezek a diszkurzív műveletek a dinamikus jelentésképzés részét képezik, mégpedig olyan módon, hogy a beszélők a közös figyelemirányítási jelenet során alkalmazásba veszik azokat a szociokulturális tényezőket által is meghatározott forgatókönyveket, illetve tudáskereteket, amelyek mentén az aktuális diskurzusban oktatóként vagy hallgatóként pozicionálják magukat, valamint beszédpartnerüket.

A kvalitatív vizsgálat megvalósításához választott módszer egy specifikus beszélt nyelvi korpusz elemzése, amely korpuszt hét kis létszámú egyetemi tanóra hanganyagából állítottam össze. A metodológiát az teszi indokoltá, hogy azok a konstruálási műveletek, amelyekre a kutatás irányul, diszkurzív közegben, illetve spontán módon előhívódva vizsgálhatók.

Az előadásban nagy hangsúly helyeződik a társas deixis működésére. Egyrészt szót ejtek a személydeixis kifejezőeszközéről, illetve arról, hogy a beszélők milyen módon horgonyozzák le saját magukat, beszédpartnerüket, valamint a diskurzus további résztvevőit a tanóra interszubjektív kontextusában. Másrészt vizsgálat tárgyává teszem azt, hogy a beszélők miként

konstruálják meg az egyes résztvevői szerepekhez kapcsolódó szociokulturális viszonyulásokat, kitérek tehát arra is, hogy a tanórák szereplői hogyan veszik alkalmazásba az attitűdénis kifejezőeszközöket.

A funkcionális kognitív nyelvészet szemlélete szerint a résztvevők diskurzusról diskurusra megkonstruálják, újrakonstruálják a közöttük lévő társas távolságot, illetve közelséget, és identitásgyakorlatokat hajtanak végre, mindezt pedig az identitásra vonatkozó tudás, azaz forgatókönyvek, illetve diszkurzív stratégiák mentén teszik. Előadásomban tehát kitérek az identitásképzés kérdéskörére is, az identitást nem statikus, a priori kategóriaként, hanem dinamikus folyamat eredményeként értelmezve, amely az előadásban tárgyalt nyelvi műveletek révén jön létre.

Végül elmondhatjuk, hogy a társas-személyközi viszonyokat alakító diszkurzív stratégiákhoz a tudatosság különböző mértéke kapcsolódhat, bizonyos sémák ugyanis begyakorlottabbak lehetnek másoknál. Ugyanakkor egyes nyelvi választások reflexió tárgyává is válhatnak, illetve metapragmatikai jelzés kapcsolódhat hozzájuk, így előadásomban szót ejtek arról is, hogy a metapragmatikai tudatosság milyen mértékben van jelen a vizsgált diskurzusok résztvevői szerepeinek alakításában.

15:30-16:00 Fazekas Boglárka (ELTE EJC)

„Apuka, tudom, hogy ezt most én mondom!” Metapragmatikai jelzések a *L'art pour l'art* társulat Besenyő család-jeleneteiben

A *L'art pour l'art* társulat Besenyő család-jeleneteiben, hasonlóan a társulat más munkáihoz, igen gyakoriak a sajátos nyelvi megoldások. Kutatásom során ezekben a szövegekben vizsgálom a metapragmatikai jelzéseket, azon belül is a nyelvi és kognitív tevékenységre reflektáló megnyilatkozásokat. A kutatás rövid távú célja megvizsgálni a Besenyő család-jelenetekben található, a metapragmatikai jelzésekhez kapcsolódó szokatlan vagy újszerű megnyilatkozásokat, hosszabb távú célja pedig ezeken keresztül feltérképezni a metapragmatikai jelzésekről kialakult sémákat. A vizsgálat kvalitatív, de megalapozása lehet egy későbbi kvantitatív vizsgálatnak.

A funkcionális pragmatikában fontos szerepet játszik a metapragmatikai tudatosság, azaz saját és más személyek megnyilatkozói, illetve befogadói tevékenységének reflexió tárgyává tétele. (TATRAI 2011: 119.) A metapragmatikai tudatosság nyelvi nyomai a metapragmatikai jelzések, amelyek terjedelme és kidolgozottsága összefügg a metapragmatikai tudatosság mértékével: ezek minél terjedelmesebbek és kidolgozottabbak, annál nagyobb metapragmatikai tudatosság jellemzi a diskurzus résztvevőinek nyelvi tevékenységét. Kutatásomban a megnyilatkozói és befogadói tevékenységre reflektáló metapragmatikai jelzéseket vizsgálom.

A vizsgálat korpuszalapú, amelyhez a korpuszt a *L'art pour l'art* társulat 1991 és 1996 között futó *Vastyúk is talál szegyet* című televíziós műsorában található Besenyő család-jeleneteiből állítottam össze. A jelenetek szövegét lejegyeztem, majd ezekből összegyűjtöttem azokat a megnyilatkozásokat, amelyekben a saját vagy mások nyelvi, illetve értelmezői tevékenységére történik reflexió.

Laczó Krisztina és Tátrai Szilárd a narratívákkal kapcsolatos metapragmatikai jelzéseket vizsgálták számítógép közvetítette diskurzusban, amelyben ők a történetmeséléssel kapcsolatos metapragmatikai jelzések legtipikusabb nyelvi megvalósulásokra irányították a figyelmet (vö. LACZÓ – TATRAI 2015: 120–132), míg én azokat a megnyilatkozásokat gyűjtöttem össze, amelyekben a metapragmatikai jelzések valamilyen szokatlan, újszerű formában jelennek meg. Erre lehet példa az alábbi megnyilatkozás:

Mindig azt mondom, amit én! Rend a lelke, mind esznek!